Голові спеціалізованої вченої ради з розгляду та захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії доктору юридичних наук, професору, завідувачу кафедри конституційного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка Ользі ЛОТЮК

Відгук
офіційного опонента
Слінько Тетяни Миколаївни
на дисертацію Ольшевського Івана Петровича
на тему «Конституційно-правове забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота, присвячена конституційно-правовому забезпеченню права кожного на освіту в умовах воєнного стану, беззаперечно належить до кола найбільш актуальних проблем сучасної науки конституційного права.

Повномасштабна збройна агресія росії проти України зумовила не лише зміну традиційних механізмів реалізації прав і свобод людини і громадянина, а й зумовила необхідність підвищення ефективності усталених конституційно-правових моделей їх забезпечення. У цих умовах конституційне право кожного на освіту набуває принципово нового змісту, трансформуючись у складний правовий інститут, безпосередньо пов'язаний із категоріями людської гідності, національної безпеки та конституційної ідентичності держави.

Вагому наукову значущість набуває постановка автором дисертації проблеми трансформації моделі конституційно-правового забезпечення права кожного на освіту - від моделі, яка існує в мирний час до моделі в умовах війни та подальшого повоєнного відновлення. Такий підхід свідчить про актуальність дослідження та високий рівень теоретичного узагальнення для

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 04-04/12-
«16» 04 2026 р.

системного переосмислення конституційних гарантій прав людини і громадянина в мирний час, в умовах війни, в умовах повоєнного відновлення.

Актуальність теми дисертації зумовлена також необхідністю імплементації стандартів міжнародного права та правових позицій Європейського суду з прав людини, зокрема в частині визначення обсягу позитивних зобов'язань держави та меж допустимих обмежень права на освіту в умовах воєнного стану та окупації.

Таким чином, обрана тема дослідження є не лише актуальною, а й концептуально значущою для подальшого розвитку вітчизняної доктрини конституційного права, що підтверджує її наукову та практичну цінність.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність. Відповідність темі дисертації.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, відзначаються високим рівнем обґрунтованості, аргументованості, внутрішньою логічною узгодженістю та належною доказовою базою.

Автором продемонстровано здатність до системного наукового мислення, що проявляється у комплексному поєднанні конституційно-правового та міжнародно-правового аналізу. Дослідження ґрунтується на широкій джерельній базі, яка включає, серед іншого, Конституцію України, чинне законодавство України та зарубіжних країн, міжнародні договори з прав людини, практику Європейського суду з прав людини, практику національних судів України, а також праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених.

Особливо слід відзначити глибину опрацювання категоріального апарату, що дозволило автору сформулювати концептуально виважені визначення об'єктивного та суб'єктивного права на освіту, розкрити їх зміст та функціональне призначення в умовах воєнного стану. Обґрунтованість висновків підтверджується послідовним застосуванням методів дослідження, що забезпечує належний рівень достовірності отриманих результатів.

Важливою ознакою дисертаційної роботи є системне використання практики Європейського суду з прав людини не лише як ілюстративного матеріалу, а як основи для формування авторських висновків щодо змісту та меж права на освіту.

Результати дисертаційного дослідження є науково обґрунтованими, достовірними та такими, що мають самостійний характер.

Дисертаційна робота повною мірою відповідає заявленій темі, а її зміст відзначається високим рівнем концептуальної цілісності. Виклад матеріалу – логічний.

Структура дослідження є чітко вибудуваною, внутрішньо узгодженою та спрямованою на досягнення поставленої мети. Усі елементи роботи - від постановки проблеми до формулювання висновків - органічно пов'язані між собою та підпорядковані розкриттю сутності конституційно-правового забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану.

Автору вдалося уникнути фрагментарності та забезпечити цілісне бачення досліджуваної проблематики, що свідчить про належний рівень методологічної підготовки та наукової культури.

Наукова новизна одержаних результатів, їх теоретична і практична значущість.

Дисертаційна робота характеризується становить суттєвий внесок у розвиток науки конституційного права України. До беззаперечних наукових здобутків автора слід віднести розробку цілісної концепції конституційно-правового забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану, яка базується на сучасному розумінні прав людини, принципу верховенства права та позитивних зобов'язань держави.

Важливим є аргументований авторський підхід до структури суб'єктивного права на освіту, який дозволяє розкрити його динамічний характер. Теоретичну цінність становить також обґрунтування взаємозв'язку права на освіту з людською гідністю, що відповідає сучасним тенденціям розвитку доктрини конституційного права, а також встановлення

дисертантом, що категорія безпеки має похідний, інструментальний характер, оскільки не формує окремого самостійного суб'єктивного юридичного права особи, а слугує необхідною передумовою реалізації конституційного права кожного на освіту.

Вагомим науковим результатом є систематизація та розвиток підходів до розуміння позитивних зобов'язань держави у сфері освіти, зокрема в умовах збройного конфлікту та тимчасової окупації, а також узагальнення правових позицій Європейського суду з прав людини щодо реалізації права на освіту.

Зокрема, авторм дисертації виділено такі обов'язки з забезпечення права кожного на освіту держави, яка: «1) втратила фактичний контроль над своєю територією: створювати нормативно-правові механізми для забезпечення кожному доступу до освіти; застосовувати дипломатичні заходи для забезпечення всім, хто перебуває на окупованій території, права на освіту; здійснювати фінансування закладів освіти, які залишились на окупованих територіях, розробляти та запроваджувати альтернативні форми освіти; визнавати документи, видані здобувачам освіти на окупованих територіях закладами освіти; 2) здійснює окупацію: не руйнувати освітню інфраструктуру, не перешкоджати роботі шкіл, не здійснювати політику, що перешкоджає доступу до освіти (заборона викладання рідною мовою, державною мовою країни, територія якої є окупованою, штучна зміна програм навчання, переміщення закладів освіти); забезпечити роботу закладів освіти, допускати суб'єктів, які надають гуманітарну допомогу закладам освіти, забезпечити відсутність дискримінаційних бар'єрів.

Виділено такі зобов'язання воюючих сторін у сфері освіти: утримуватися від руйнування закладів освіти, їх використання у військових цілях, утримуватися від дискримінації здобувачів освіти, забезпечити безпеку закладів освіти, сприяти створенню безпечних умов для навчання здобувачів, гарантувати доступ здобувачів до навчальних матеріалів, можливість навчання здобувачів за гуманітарними освітніми програмами, створювати альтернативні форми освіти, визнавати видані закладами освіти документи,

підтримувати переміщених здобувачів освіти» (с. 8-9 дисертації), а також «виділено правові позиції Європейського суду з прав людини щодо визначення меж юрисдикції держави, яка здійснює окупацію, і виконання такою державою обов'язку з забезпечення права кожного на освіту: 1) ефективний контроль над територією визначається сукупністю таких обставин: військова присутність та її масштаб порівняно з територією окупації; підпорядкування місцевих органів влади; обсяг політичної, фінансової та іншої підтримки; залежність функціонування місцевих органів влади від держави, що здійснює окупацію; 2) порушенням ст. 2 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є такі заходи і наслідки втручання в право на освіту, які істотно обмежують доступ учнів до закладів освіти, унеможливлюють навчання державною мовою або створюють непропорційні перешкоди для реалізації батьками свободи совісті, а також відсутність будь-якої легітимної мети» (с. 9 дисертації).

Цінним для науки конституційного права України є виділення автором дисертації таких етапів еволюції конституційно-правового забезпечення права кожного на освіту в умовах війни та їх характерні риси: «1) 2014 - початок 2017 рр.: визначення основ забезпечення права кожного на освіту на тимчасово окупованих росією територіях України, запровадження нових форм навчання; 2) 2017 - 2019 рр.: кодифікація та систематизація законодавства України, що регулює суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації конституційного права кожного на освіту, прав та обов'язків осіб, які беруть участь в реалізації цього права; закріплення в законодавстві України інклюзивного навчання, національної рамки кваліфікацій, принципів автономії закладів освіти, академічної доброчесності; гармонізація з європейськими стандартами; розширення правових гарантій для учнів з особливими освітніми потребами; 3) 2019-2020 рр.: правове регулювання протидії булінгу, закріплення обов'язків органів управління освітою, керівників закладів освіти та педагогічних працівників з забезпечення безпечних умов навчання, посилення соціальних гарантій для педагогічних

працівників та здобувачів освіти; 4) 2021-2023 рр.: закріплення нового структурного елементу суб'єктивного юридичного права кожного на освіту - права на безпечне освітнє середовище; закріплення принципу безперервності освіти; інституційне посилення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, розвиток національної рамки кваліфікацій, удосконалення державного контролю за дотриманням стандартів якості освіти, впровадження інтегрованих інформаційних систем для управління освітою та моніторингу результатів навчання, започаткування балансування державної політики в сфері освіти з державною політикою у сферах національної безпеки і оборони, державною соціальною політикою; 5) 2023-2025 рр.: комплексне нормативно-правове забезпечення неперервності освіти та безпеки освітнього середовища в умовах повномасштабної війни (запровадження індивідуальних освітніх траєкторій, механізмів визнання результатів навчання здобувачів з тимчасово окупованих територій, розширення соціальних гарантій для ветеранів, внутрішньо переміщених осіб, волонтерів, надання можливості закладам освіти надавати реабілітаційні послуги, адаптація професійної освіти, закріплення обов'язкової передумови організації очного навчання здобувачів - забезпечення закладів освіти захисними спорудами; закріплення процедур контролю та відповідальності за дотримання безпечних умов освітнього процесу)» (с. 9-10).

Цінним для науки конституційного права України та для практики є виявлення автором дисертації системної проблеми зміщення центру нормативно-правового регулювання в Україні права кожного на освіту з закону як акту Парламенту держави на підзаконні акти та аргументовано, що така тенденція суперечить принципу верховенства права, не відповідає правовим позиціям Європейського суду з прав людини щодо передбачуваності та чіткості норми права і є не сумісною з нормами ст. 2 Протоколу 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод» (с. 10 дисертації).

Практична значущість роботи полягає у розробці науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення Конституції України та чинного

законодавства України, які мають потенціал для використання у правотворчій діяльності.

Дисертація є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значну теоретичну та прикладну цінність і сприяють подальшому розвитку науки конституційного права України в умовах сучасних викликів.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. У дисертації здобувачем дотримано всіх вимог до логіко-структурної побудови наукового дослідження.

Отримані наукові результати повною мірою відповідають меті та поставленим завданням дисертаційної роботи. Структура дисертації є цілісною, внутрішньо узгодженою та логічно вибудуваною, що забезпечує послідовне розкриття обраної проблематики.

Результати наукового дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, що підтверджує їх наукову значущість та актуальність.

Основні положення дисертації відображені у наукових публікаціях автора у фахових наукових виданнях України, а також у матеріалах конференцій. Опубліковані праці охоплюють ключові аспекти дисертаційного дослідження та відображають його зміст у повному обсязі.

Кількість та обсяг публікацій відповідають встановленим вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії, а їх зміст забезпечує належне висвітлення основних наукових результатів.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи. Як і будь-яке комплексне наукове дослідження, дисертаційна робота є підґрунтям для подальших наукових дискусій, уточнень та розвитку окремих положень.

1. У дисертації сформульовано авторський підхід до визначення структурних елементів суб'єктивного права кожного на освіту в умовах

воєнного стану, що є безумовно цінним науковим результатом. Водночас подальшого наукового розвитку може набути питання співвідношення запропонованих елементів із класичними теоретичними підходами до структури суб'єктивного права у конституційному праві, що дозволило б ще більше посилити концептуальну визначеність відповідних положень.

2. Значний інтерес становить здійснений автором аналіз позитивних зобов'язань держави у сфері забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану та тимчасової окупації. Разом з тим, наукова цінність дослідження могла б бути додатково підсилена розширенням порівняльно-правового аналізу відповідних підходів у правових системах інших держав, що перебували або перебувають у стані збройного конфлікту.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер, спрямовані на подальший розвиток наукових положень і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні з дотриманням принципів академічної доброчесності.

Проведений аналіз змісту роботи та опублікованих статей і тез автора дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що автором самостійно здійснено наукове дослідження, сформульовано оригінальні наукові положення, висновки та пропозиції, які мають ознаки наукової новизни та відзначаються високим рівнем теоретичної і практичної значущості.

Ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження не виявлено.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Івана Петровича Ольшевського є завершеним, оригінальним, самостійним, комплексним дослідженням. В ній представлено науково обґрунтовані положення, вона містить новизну висновків, практичну цінність. Науковий рівень дисертаційного дослідження високий, тема розкрита повністю. Основні

положення та отримані наукові результати дослідження повно висвітлено у публікаціях здобувача.

Дисертаційна робота Івана Петровича Ольшевського на тему: «Конституційно-правове забезпечення права на освіту в умовах воєнного стану» відповідає всім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (з наступними змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022. № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024), а її автор Іван Петрович Ольшевський заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент,
кандидат юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри конституційного права
України Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого **Тетяна СЛІНЬКО**

Підпис проф. Т. Слінько
засвідчую
Вчений секретар

13.04.2026

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Вх. № 131 н/г
«16» 04 2026 р.